

Souhrn výstupů působení Pracovního týmu č. 1 Odborné komise pro důchodovou reformu:

Ukončení II. pilíře a nastavení parametrů III. pilíře

JUDr. Vít Samek, vedoucí

Pracovní tým č. 1 *Odborné komise pro důchodovou reformu* se zabýval třemi velkými tématy:

1. Zrušením důchodového spoření.
  2. Rozvojem doplňkového penzijního spoření.
  3. Dřívějším odchodem do důchodu zaměstnanců vykonávajících namáhavé a rizikové práce.
-

1. Zrušení důchodového spoření

V roce 2014 tým č. 1 vypracoval následující návrh na ukončení důchodového spoření, který byl po svém schválení Odbornou komisí realizován vládou.

1.1 Důchodové spoření¹ upravuje zejména

- zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (podmínky výpočtu důchodu účastníků důchodového spoření).

1.2 Ukončení důchodového spoření bude realizováno tak, aby bylo minimalizováno jak riziko právních sporů, tak náklady a administrativní zátěž státní správy (Finanční správa, orgány sociálního zabezpečení), penzijních společností a účastníků systému, a to v následujících časových obdobích (první datum představuje variantu nereálnou, druhé datum variantu s rychlým legislativním procesem, třetí datum variantu s obvyklým legislativním procesem a s rezervou):

- Ukončení odvodu pojistného na důchodové spoření od ledna 2015 (2016, 2017).

---

¹ Účast na důchodovém spoření vzniká registrací první smlouvy o důchodovém spoření, uzavřenou mezi fyzickou osobou, která splňuje podmínky zákona o důchodovém spoření a penzijní společností, v Centrálním registru smluv. Pojistné na důchodové spoření je vybíráno v rámci ročního cyklu, tj. placení měsíčních záloh a podávání vyúčtování v případě zaměstnanců jejich zaměstnavatelem a podávání pojistného přiznání v případě osob samostatně výdělečně činných. U dobrovolných plátců důchodového pojištění je pak pojistné na důchodové spoření vybíráno orgány sociálního zabezpečení. Důchodový fond je souborem majetku, který náleží účastníkům důchodového spoření, a je obhospodařován penzijní společností. Podle § 99 zákona č. 426/2011 Sb., pokud do 24 měsíců ode dne udělení povolení k vytvoření důchodových fondů nedosáhnul počet účastníků v těchto fondech 50 000, Česká národní banka **může** (nikoliv musí) penzijní společnosti nařídít převod obhospodařování důchodových fondů na jinou penzijní společnost.

K 19. 6. 2014 bylo vydáno 83 370 souhlasných rozhodnutí o registraci smlouvy o důchodovém spoření, 83 355 smluv pak už nabylo právní moci. Podle údajů vedených v informačním systému doplňkového penzijního spoření, které vede odbor 36, ke dni 30. 3. 2014 je evidována aktivní smlouva ve III. pilíři k 67 563 položkám ve II. pilíři (z toho 64 295 položek s aktivním penzijním připojištěním a 3 268 položek s aktivním doplňkovým penzijním spořením). Porovnání nezahrnuje 753 účastníků důchodového spoření, kteří jsou v Centrálním registru smluv vedeni pod jiným identifikátorem. Podle dat GŘ ke dni 2. 7. 2014 nabylo právní moci 83 361 rozhodnutí o registraci smlouvy o důchodovém spoření, z toho počet účastníků, kterým na jejich účty přicházejí platby pojistného, byl 63 697.

- Ukončení možnosti uzavření smlouvy o důchodovém spoření bude účinné vyhlášením zákona Tj. stejně jako ukončení povinnosti penzijních společností uzavírat smlouvy o důchodovém spoření. Smlouvy uzavřené před tímto datem, které ještě nebyly zaregistrovány, správce Centrálního registru od 1. ledna 2015 (**2016, 2017**) nebude moci zaregistrovat.
- Ukončení možnosti registrace smluv o pojištění důchodu v Centrálním registru smluv ke dni vyhlášení zákona o zrušení důchodového spoření ve Sbírce zákonů.
- Do konce března 2015 (**2016, 2017**) písemné oznámení penzijní společnosti účastníkům důchodového spoření o zrušení důchodového fondu s výzvou, aby jí účastník důchodového spoření do konce září 2015 (**2016, 2017**) sdělil, zda si přeje:
  - vyplacení všech jeho prostředků v hotovosti, nebo
  - převod všech jeho prostředků na jeho smlouvu ve III. pilíři.
- Ke dni 1. července 2015 (2016, 2017):
  - zrušení důchodových fondů ze zákona,
  - zrušení povolení k provozování důchodového spoření,
  - zahájení likvidace důchodových fondů.
- Ke dni 31. prosince 2015 (**2016, 2017**) konečný termín pro vypořádání prostředků účastníků, kteří ve stanovené lhůtě sdělili, jak hodlají naložit se svými prostředky.

Po 31. prosinci 2015 (**2016, 2017**) mohou penzijní společnosti zaslat nevypořádané prostředky na účet nevypořádaných prostředků u Finanční správy. Dojde tak k postupnému ukončení likvidace důchodových fondů u jednotlivých penzijních společností (penzijní společnosti mohou vyjít vstříc svým klientům a počkat s odesláním prostředků, pokud např. probíhá komunikace s oprávněnou osobou).

Zrušení důchodového spoření si vyžádá změny představující náklady odhadované na více než 20 mil. Kč. Změny provede Finanční správa s využitím svého automatizovaného systému na registraci účastníků, na výběr pojistného na důchodové spoření a převádění prostředků pojistného penzijním společností, který je po více jak ročním fungování spolehlivý - interakce systému mezi účastníky důchodového spoření, penzijními společnostmi, finanční správou a orgány sociálního zabezpečení probíhá bezproblémově.

Finanční úřady budou v souladu s platnou právní úpravou dále pravidelně měsíčně zpracovávat hlášení od plátců (zaměstnavatelů), evidovat platby pojistného plátců, zasílat penzijním společností datové soubory s rozpisem plateb podle jednotlivých účastníků důchodového spoření a poplatníků a zpracovávat pojistná přiznání poplatníků za rok 2013, 2014, 2015, popř. 2016.

Stanovení data ukončení placení pojistného ze zákona ke dni 1. ledna 2015 (**2016, 2017**) zajistí, že zaměstnanci ani zaměstnavatelé nebudou muset nic hlásit, zaměstnavatel, popř. OSVČ bude vědět, že už nemá za dané období hradit zálohy a kdy má podat poslední vyúčtování a pojistné přiznání.

1.3 Proces rušení důchodových fondů

Zrušení povolení penzijní společnosti k provozování důchodového spoření a zrušení důchodových fondů umožní zahájit jejich likvidaci postupem, který stanoví zákon.

Dostatečně dlouhá lhůta stanovená penzijní společnosti pro povinné písemné obeznámení účastníků o zrušení důchodového spoření, o zrušení důchodových fondů (včetně okamžiku zrušení), které bude obsahovat výzvu penzijní společnosti, aby jí sdělili, jak hodlají se svými prostředky naložit, předpokládáme, že zajistí jak hladký průběh rušení důchodových fondů, tak vypořádání práv účastníků.

Účastník bude mít povinnost sdělit penzijní společnosti:

- číslo účtu, na který by měly být vyplaceny jeho prostředky, nebo
- identifikátory své smlouvy ve III. pilíři včetně čísla příslušného účtu penzijní společnosti, popř.
- adresu pro zaslání poštovní poukázky, pokud účastník bankovním účtem nemá, popř. pokud nemá sjednanou smlouvu ve III. pilíři.

Dostatečně dlouhá lhůta stanovená penzijní společnosti pro vypořádání prostředků účastníků (6 měsíců od zrušení důchodových fondů, tj. do konce roku 2016, popř. 2017) umožní minimalizovat počet případů, kdy penzijní společnosti budou na počátku následujícího roku převádět prostředky účastníků, kteří včas nereagovali, na zřízený účet nevypořádaných prostředků u finanční správy. Ta bude prostředky na tomto účtu spravovat po dobu nejméně 10 let v závislosti na řešení zvoleném k procesu vymáhání pojistného na důchodové spoření let.

Okamžikem vypořádání prostředků všech účastníků (včetně převedení na účet u Finanční správy) dojde k ukončení likvidace důchodových fondů. Současně s převedením prostředků na účet u Finanční správy budou mít penzijní společnosti povinnost jí sdělit zejména identifikační údaje o účastníkovi a objemu prostředků, který mu náleží. Finanční správa bude následně mít povinnost bývalého účastníka informovat o právu požádat o vyplacení prostředků.

V případě, že se bývalý účastník o prostředky ve lhůtě stanovené ve výzvě Finanční správy (např. 60 dnů) nepřihlásí, bude příslušná část započítána na nedoplatek na dani. Pokud se nebude jednat o daňový subjekt, prostředky budou po uplynutí stanovené lhůty nejméně 10 let v závislosti na řešení zvoleném k procesu vymáhání pojistného na důchodové spoření) příjmem státního rozpočtu. Vzhledem k tomu, že se stále bude jednat o prostředky účastníků, budou předmětem dědictví. Tj. u Finanční správy se o ně bude moci přihlásit i dědic ve výši odpovídající jeho dědickému podílu.

Po uplynutí termínu pro placení pojistného na důchodové spoření (1. červenec 2016, popř. 2017), zejména u OSVČ, nebudou již tyto platby Finanční správou z praktických důvodů vymáhány (včetně příslušenství pojistného za pojistné období předcházející účinnosti zákona). Tj. možnost i povinnost zaplatit pojistné u účastníků OSVČ bude sice zachována, nesplnění této povinnosti však již nebude sankcionováno (Finanční správa nebude zahajovat vymáhací řízení).

Pokud jde o pozdní platby pojistného, popř. chyby, v důsledku nichž platby pojistného nebyly realizovány v řádném termínu, avšak byly Finanční správě poukázány, Finanční správa bude do zákonem stanovené lhůty po zahájení likvidace (do 3 měsíců od zrušení důchodových fondů) převádět výnos pojistného příslušným penzijním společností (Finanční správa tak bude od 1. července 2016, popř. 2017 mít 90 dní na administraci prostředků, tj. poslední příkaz k převedení prostředků bude moci dát na konci září).

Poté bude tento výnos pojistného spravovat na výše uvedeném účtu nevyořádaných prostředků. Vzhledem k tomu, že penzijní společnost bude mít od října 2016, popř. 2017 povinnost zahájit výplaty prostředků účastníkům, cílem uvedeného opatření je zabránit situaci, kdy by byla nucena vyplácet prostředky dvakrát (podruhé pozdě příchozí pojistné za poslední pojistné období předcházející účinnosti zákona). Tato situace by byla pro penzijní společnosti zatěžující a vedla by ke zbytečnému zvýšení nákladů penzijní společnosti na vypořádání prostředků účastníků.

1.4 Způsob vypořádání prostředků účastníků

Důchodový fond je souborem majetku, který náleží účastníkům důchodového spoření. Prostředky účastníka jsou tak jeho vlastnictvím. Účastník důchodového spoření bude mít na výběr mezi vyplacením všech svých prostředků v hotovosti a převodem všech jeho prostředků na jeho smlouvu ve III. pilíři (i u jiné penzijní společnosti, včetně smluv o penzijním připojištění).

Systém důchodového spoření a produkty III. penzijního pilíře jsou samostatné systémy, a tudíž se jedná o odlišné smluvní vztahy i způsob placení na ně. Nelze tak slučovat tyto pilíře, ale lze umožnit převod prostředků z II. do III. pilíře. **Při vypořádání prostředků účastníka použije penzijní společnost zafixovanou hodnotu důchodové jednotky.**

Je třeba počítat s tím, že penzijní společnosti budou pravděpodobně vyžadovat kompenzace nákladů vynaložených na zavedení systému důchodového spoření i na ukončení tohoto systému (prozatímní odhad představuje několik milionů korun). Touto kompenzací budou rovněž úpravy provedené v rámci III. pilíře na podporu soukromých důchodových úspor, které umožní zjednodušit a posílit agendu penzijních společností související s prováděním důchodového spoření, jehož ekonomicky mnohem

významnější součástí je dnes právě III. pilíř s cca 5 mil. klientů, zapojením zaměstnavatelů s perspektivou dalšího rozvoje.

Stávající úprava nároků pro výpočet důchodu z důchodového pojištění po dobu účasti na důchodovém spoření, resp. do data stanoveného zákonem pro ukončení placení pojistného na důchodové spoření, by se neměnila. Pokud si účastník bude chtít zachovat procentní výměru státního důchodu, jakoby účastníkem II. pilíře nebyl, bude muset individuálně doplatit do státního rozpočtu (jednou z alternativ je České správě sociálního zabezpečení) 60 % z pojistného, které bylo zapláceno zaměstnavatelem jako pojistné na důchodové spoření. K tomu může využít např. možnost vrácení prostředků důchodového spoření z penzijní společnosti.²

Vrácení prostředků účastníkovi prostřednictvím penzijní společnosti bez součinnosti Finanční správy bude realizováno tak, že penzijní společnost vrátí účastníkovi všechny prostředky, účastník se dobrovolně rozhodne, zda chce doplatit prostředky do I. pilíře a pokud ano, bude účastník přímo komunikovat s příslušnou OSSZ, na účet které prostředky zašle.

1.5 Nárok na penzi

Od okamžiku účinnosti zákona o zrušení důchodového spoření nebude již možné registrovat smlouvy o pojištění důchodu v Centrálním registru smluv - tyto smlouvy budou neplatné ze zákona, účastník důchodového spoření zůstane ve spořicí fázi do doby, než budou vypořádány jeho prostředky (viz výše). O skutečnosti, že správce Centrálního registru smluv již nesmí smlouvu o pojištění důchodu zaregistrovat, bude penzijní společnost povinna účastníka informovat ve výzvě penzijní společnosti.

Pokud bude účastník i přesto po tomto datu chtít své prostředky použít jako jednorázové pojistné pro pojištění důchodu, bude muset požádat penzijní společnost o vyplacení prostředků a tyto prostředky následně použít jako jednorázové pojistné na životní pojištění s pojistným plněním ve formě důchodu, ovšem už s podmínkami, které si s pojišťovnou dohodne zcela svobodně, nikoliv již podle zákona o důchodovém pojištění.

1.6 Dědění

S účinností zákona o zrušení důchodového spoření dojde ke zrušení některých ustanovení o dědění (§ 16 odst. 2 až 5) a zákonem bude pouze stanoveno, že prostředky zemřelého účastníka (tj. bez specifik uvedených v dosavadní právní úpravě) jsou předmětem dědictví.

---

² Vracení prostředků účastníkovi prostřednictvím Finanční správy by bylo příliš komplikované a vyvolalo by i nemalé náklady a neúměrnou administrativou na straně Finanční správy a ČSSZ (OSSZ).

Tj. pokud bude žádost dědice o vyplacení prostředků odpovídajících jeho dědickému podílu doručena penzijní společnosti do dne účinnosti zákona, budou prostředky zemřelého účastníka důchodového spoření vyplaceny podle dosavadní právní úpravy (tj. včetně převedení prostředků na účet dědice v důchodovém spoření). Pokud tato žádost bude penzijní společnosti doručena po účinnosti zákona o zrušení důchodového spoření, budou mu prostředky ve lhůtě stanovené zákonem o zrušení důchodového spoření (např. do 1 měsíce) vyplaceny v hotovosti.

S účinností zákona o zrušení důchodového spoření nebude již možné zaregistrovat v Centrálním registru smluv ani pojistné smlouvy o pojištění sirotčího důchodu. Uvedené pojistné smlouvy tak ze zákona pozbydou platnosti ex tunc. Namísto nezletilého zástupce bude o vyplacení prostředků zemřelého účastníka důchodového spoření žádat zákonný zástupce nebo soudem ustanovený opatrovník osiřelého dítěte postupem uvedeným výše.

Pokud se dědic (případně zákonný zástupce dědice) o své dědictví u penzijní společnosti nepřihlásí, po skončení likvidace důchodových fondů budou prostředky zemřelého účastníka převedeny na účet nevypořádaných prostředků u Finanční správy.

1.7 Danění

V případě vypořádání prostředků účastníka důchodového spoření v rámci likvidace důchodových fondů formou výplaty prostředků účastníkovi bude upraveno zdanění výnosu. Stávající úprava daní z příjmů neobsahuje příslušná ustanovení týkající se výplat prostředků z důchodového spoření jinak než způsobem, který umožňuje stávající zákon o důchodovém spoření. Zdanění výnosu prostředků účastníka bude upraveno shodně jako zdanění výnosu v případě jednorázového vyrovnání z penzijního připojištění se státním příspěvkem. Při výplatě prostředků ve prospěch smlouvy ve III. pilíři lze zvažovat, že prostředky nebudou zdaněny v okamžiku výplaty z II. pilíře - část těchto prostředků odpovídající výnosům nad rámec zaplaceného pojistného na důchodové spoření bude následně evidována obdobně, jako nyní jsou výnosy ve III. pilíři a pak bude předmětem standardního procesu zdanění při výplatě z III. pilíře.

1.8 Motivace účastníků k převodu jejich prostředků do III. pilíře

Smyslem zrušení důchodového spoření je zefektivnění dnes nejsilnějšího spořicího důchodového pilíře české důchodové soustavy, kterým je doplňkové penzijní spoření (včetně penzijního připojištění se státním příspěvkem) tak, aby umožnil svým účastníkům zajistit si touto cestou sociálně přiměřené doživotní penze (anuity, zjednoduší fungování penzijních společností při správě důchodových úspor a vytvořil předpoklady pro výrazný růst penzijních úspor i služeb poskytovaných penzijními společnostmi. Je proto v zájmu státu odpovědného

za vytváření příznivých podmínek pro tvorbu dlouhodobě finančně udržitelných a sociálně přiměřených důchodů, aby motivoval účastníky důchodového spoření, kteří do tohoto systému vstupovali na základě svého dobrovolného rozhodnutí opírajícího se o přesvědčení, že vyšší míru ekvivalence jim může v českém důchodovém systému zajistit pouze zvýšení míry jejich důchodových úspor, k převedení jejich prostředků do III. pilíře, který díky své robustnosti, kvalitě provozní i investiční správy penzijních úspor účastníků, umoření zřizovacích nákladů i významnému zapojení zaměstnavatelů poskytuje předpoklady pro spolehlivé zhodnocení jejich úspor.

Motivace k poukázání prostředků do III. pilíře spočívá v tom, že na prostředky poukázané z II. pilíře, což je osobní majetek účastníka, lze čerpat státní příspěvek či daňová zvýhodnění (u daní za ten příslušný rok; i tak bude nutné zákon o daních z příjmů upravit, jelikož se jedná o rozdílné produkty) stejně jako na jakékoliv jiné příspěvky, např. zaslané z běžného bankovního účtu. Této skutečnosti si ovšem účastníci nemusí být vědomi a je nutno ji dostatečně medializovat,

1.9 Účet nevypořádaných prostředků

Účet nevypořádaných prostředků bude zřízen Finanční správou jako standardní depozitní účet (samostatný účet cizích prostředků) zřizovaný Generálním finančním ředitelstvím u České národní banky. Započtení příslušné části prostředků účastníka na nedoplatek na dani bude možné např. po 60 dnech po informaci Finanční správy o existenci prostředků účastníka na výše uvedeném účtu.

V případě, že bývalý účastník důchodového spoření nebude mít nedoplatek na dani nebo nedoplatek na dani bude nižší než výše nevypořádaných prostředků účastníka, část prostředků bude ve lhůtě stanovené ve výzvě Finanční správy převedena na nedoplatek na dani, zbytek zůstane na účtu nevypořádaných prostředků (zde se o tento zbytek budou moci přihlásit i např. dědicové) a po uplynutí stanovené doby (v souladu s případným vymáháním nedoplateků na pojistném) se stane příjmem státního rozpočtu, např. příjmového účtu všeobecná pokladní správa. Lze zvážit také využití osobních daňových účtů, nicméně ne všichni musejí tento účet mít.

1.10 Úhrady podle § 15 zákona o důchodovém spoření

S účinností zákona o zrušení důchodového spoření resp. k datu v souladu s obdobím zahájení likvidace důchodových fondů dojde ke zrušení ustanovení § 15 zákona o důchodovém

spoření, který upravuje úhrada 60 % prostředků účastníka do státního rozpočtu a úhrada všech prostředků účastníka v souvislosti s převodem důchodových práv. Pokud jde o výzvy ČSSZ (nebo ostatních orgánů sociálního zabezpečení) podle § 15 odst. 1 a 5 zákona o důchodovém spoření doručené penzijní společnosti přede dnem účinnosti zákona resp. před datem zahájení likvidace, prostředky se vypořádají podle dosavadní právní úpravy. Pokud jde o výzvy ČSSZ došlé po tomto dni, penzijní společnost na ně nebude brát ohled a prostředky budou vypořádány některým ze zvolených způsobů ve sdělení účastníka (viz výše; penzijní společnost i těmto účastníkům bude povinna zaslat výzvu penzijní společnosti).

1.11 Autopilot

Ke dni účinnosti zákona o zrušení důchodového spoření bude ustanovení § 11 odst. 3 zákona o důchodovém spoření nahrazeno ustanovením, na základě něhož dojde ke „zrychlení“ institutu autopilota tak, aby penzijní společnost měla povinnost prostředky účastníků do dne zahájení likvidace důchodových fondů převést do konzervativní strategie. Zákon o zrušení důchodového spoření umožní realizovat tyto převody bez změny statutů důchodových fondů ve schvalovacím procesu ČNB, jak by tomu bylo v případě standardní situace.

Pokud jde o nakládání s prostředky, které penzijní společnosti připlynou po účinnosti zákona, jejichž investování je vzhledem k plánované likvidaci důchodových fondů nevhodné, budou ukládány nejspíše na spořicí účtech u bank umožňujících jejich využití k výplatám bývalým účastníkům nebo k převodům jejich prostředků do III. pilíře.

1.12 Dohled České národní banky

Zákon o zrušení důchodového spoření stanoví pravomoci České národní banky jako orgánu dohledu nad činností penzijních společností pro fázi likvidace důchodových fondů a vypořádání prostředků účastníků, včetně požadavků na sdělování informací a příslušných sankčních opatření.

1.13 Příprava ukončení systému důchodového spoření (časový plán)

Odborná komise schválí věcné řešení zrušení důchodového spoření na svém jednání dne 31. července 2014 a předloží je neprodleně vládě České republiky tak, aby vláda zajistila vypracování paragrafovaného znění příslušné právní úpravy a projednání návrhu změn příslušných zákonů, které by umožnilo schválit návrh zákona o zrušení důchodového spoření do konce roku 2014 (2015, 2016) s účinností od 1. ledna 2015 (2016, 2017). S ohledem na rozhodnutí vlády zrušit důchodové spoření obsažené v jejích programových dokumentech nebude vypracováno dopadové hodnocení RIA.

1.14 Harmonogram ukončování důchodového spoření

Proces ukončování důchodového spoření a likvidace důchodových fondů bude realizován v úzké součinnosti s **Českou národní bankou**, která je dohledovým orgánem a uděluje i povolení pro vytvoření důchodových fondů a činnost penzijních společností, a s **Českou správou sociálního zabezpečení**, a pokud jde o otázky výběru pojistného a vypořádání ve spolupráci s Generálním finančním ředitelstvím.

Vysvětlivky:

- U OSVČ je lhůta pro podání pojistného přiznání za zdaňovací období 2014 (2015, 2016) k 1. 4. 2015 (2016, 2017) resp. k 1. 7. 2015 (2016, 2017). U příchozích plateb je jen složitě oddělitelné pojistné hrazené v předstihu od převoditelného přeplatku – omezení plateb bude nutno specifikovat. Pro podávání dodatečných pojistných přiznání za roky 2013 až 2015 bude nutná legislativní úprava.
- U plátců pojistného nastává dokončení procesu až termínem podání vyúčtování, tzn. nelze k 1. 1. 2015 (2016, 2017) zastavit platby v lednu 2015 (2016, 2017) - je řádně odváděna záloha za prosinec 2014, popř. 2015/2017 (v termínu do 20. 1. 2015, popř. 2016/2017). Proto bude zákonem stanoveno, že poslední platba u plátce je za prosinec 2014, popř. 2015/2016 (tzn. do 20. ledna 2015, popř. 2016/2017).

2. Rozvoj doplňkového penzijního spoření

Pracovní tým č. 1 v roce 2015 projednal řadu námětů na podporu doplňkového penzijního spoření (i penzijního připojištění se státním příspěvkem).

Odborná komise na svém jednání dne 11. prosince 2014 schválila následující návrhy:

- Rozšíření osvobození od daně z příjmu i na výplaty penzí prováděné po dobu minimálně 10 let.
- Snížení minimálního věku pro účast z 18 na 0 let.
- Zvýšení limitu pro investování do standardních a speciálních fondů kolektivního investování z 35 na 40 % z hodnoty majetku v účastnickém fondu.
- Povinnost bank držet peněžní prostředky vyplácené účastníkům odděleně od ostatních prostředků. Tyto prostředky nespádají do majetkové podstaty v případě úpadku penzijní společnosti.
- Kapitálový požadavek týkající se doplňkového kapitálu na krytí peněžních prostředků, které nejsou přiřazeny do účastnických fondů, ale jsou placeny nebo vypláceny ve prospěch účastníků nebo při vracení státního příspěvku nahradit povinností penzijní společnosti držet tyto prostředky před jejich přidělením příslušným účastnickým fondům na běžném účtu

odděleně od ostatních prostředků určených k jinému účelu. Dále upravit, že tyto prostředky nebudou spadat do majetkové podstaty v případě úpadku penzijní společnosti a upravit nakládání v případě převodu účastnických fondů.

- Stanovení povinnosti ČNB odejmout povolení z důvodu neplnění stávajících zákonných požadavků změnit na možnost uvážení dohledového orgánu při posouzení individuální situace účastnického fondu.

Odborná komise na svém jednání dne 11. prosince 2014 neschválila následující návrhy:

- Zvýšení limitu na provize zprostředkovatelům z 3,5 % na 7 %.
- Přiznání práva penzijním společnostem na úhradu prokazatelně vynaložených nákladů při provádění exekucí na majetek účastníků doplňkového penzijního spoření.

Na půdě pracovního týmu číslo 1 byla diskutována i řada dalších námětů, které k projednání Odborné komisi předloženy nebyly:

- Úprava limitů pro čerpání státní podpory - zvýšení limitu osvobození od daně z příjmu fyzických osob u příspěvku zaměstnavatele ze 30 000 na 50 000 Kč a zvýšení nezdanitelné části základu daně z 12 000 na 24 000 Kč, změna výpočtu částky, kterou lze odečíst od základu daně v případě příspěvku na penzijní připojištění, doplňkové penzijní spoření a pojistné na soukromé životní pojištění.
- Vracení fixního věku 60 let pro nárok na dávky doplňkového penzijního spoření s výjimkou předdůchodu.
- Umožnění výběru třetiny prostředků pro nezletilé účastníky při dosažení věku 18 let.
- Úprava administrativních podmínek pro distributory (prodloužení platnosti registrace ČNB zprostředkovatelům z jednoho roku na dva roky).
- Úprava zákonných limitů pro úplatu z transformovaného fondu (zvýšení úplaty za obhospodařování aktiv z 0,6 na 0,8 % z objemu majetku transformovaného fondu a zároveň pokles maximální odměny z výnosu z 15 % na 10 %).
- Oprávnění zákonného zástupce k uzavření/změně smlouvy za nezletilého účastníka bez souhlasu soudu.
- Umožnění výběru poloviny prostředků pro nezletilé účastníky při dosažení věku 18 let.

3. Dřívější odchod do důchodu zaměstnanců vykonávajících namáhavé a rizikové práce

Pracovní tým č. 1 se býval návrhem na vytvoření podmínek pro dřívější odchod do důchodu zaměstnanců vykonávajících po dlouhou dobu namáhavé a rizikové práce. Z diskusí vyplynul následující návrh řešení, který nezískal na straně současné vlády podporu, a nebyl proto realizován:

3.1 Cíle a hlavní parametry návrhu

Hlavním cílem navrhovaného opatření je **zajistit, aby obyvatelé České republiky, kteří vykonávají zdraví zatěžující, fyzicky náročné nebo nebezpečné zaměstnání (dále jen „náročné profese“), mohli získat nárok na dostatečný důchodový příjem v nižším než důchodovém věku.**

3.1.1 Institucionální řešení

- navrhuje se využít stávající infrastrukturu III. pilíře, institut tzv. předdůchodu,
- potřebné finanční prostředky se navrhuje zajistit především povinným zvlášť odděleným příspěvkem zaměstnavatele,
- umožňuje naspořené příspěvky čerpat až 5 let před dosažením důchodového věku.

3.1.2 Určení náročných profesí

- využití existující klasifikace kategorizace prací podle zdravotního rizika,
- sleduje se expozice vůči 13 rizikovým faktorům,
- provozy do kategorií zařazuje orgán veřejného zdraví (KHS) na základě návrhu zaměstnavatele,
- navrhuje se zařadit zaměstnance v kategoriích 3 a 4, odpovídá v současné době 63 tisícům prací a 650 tisícům zaměstnanců.

3.1.3 Financování

- povinný příspěvek zaměstnavatele 3–4 % ze mzdy,
- alternativně je možné doplnit příspěvkem státu
- nebo doplnit příspěvkem státu a povinným příspěvkem zaměstnance,
- možnost čerpat na rozdíl od ostatních příspěvků nejdříve 5 let před důchodem.

3.1.4 Povinnost/dobrovolnost účasti

- ponechání principu dobrovolného uzavření smlouvy je jednodušší na implementaci, předpokládá vysokou motivaci zaměstnanců k účasti,
- povinné „přihlášení“ do systému zaměstnavatelem zajistí 100% účast, ale je náročnější na přípravu legislativy i provozování (kontroly účasti).

3.2 Popis návrhu

Řešení je navrženo tak, aby byla v maximální míře využita existující legislativní a technická infrastruktura a tedy, aby řešení bylo pokud možno jednoduché, přehledné a postavené na existujících systémech a institutech. Klíčový prvek řešení, kterým je definice náročné profese, je navržen tak, aby byl maximálně objektivně měřitelný a zamezoval dlouhodobým sporům o zahrnutí určitých profesí mezi náročné profese, což by mj. významně prodlužovalo dobu potřebnou pro implementaci řešení.

3.2.1 Institucionální řešení

Systémem, který by umožnil zajištění dostatečného příjmu osob v náročných profesích při ukončení pracovní aktivity před dosažením důchodového věku, **bude doplňkové penzijní spoření (tzv. III. pilíř)**, přičemž bude využit **institut tzv. předdůchodu**, což je speciální forma čerpání dávek vyplácených ze III. pilíře. Doba pobírání tzv. předdůchodu totiž v zásadě nesnižuje následně přiznaný starobní důchod ze základního důchodového pojištění, neboť sice není dobou důchodového pojištění, ale je považována za vyloučenou dobu. Za příjemce tzv. předdůchodu po dobu jeho pobírání hradí pojistné na veřejné zdravotní pojištění stát (je zařazen mezi státní pojištěnce).

Pro to, aby dávka doplňkového penzijního spoření splňovala podmínky tzv. předdůchodu, je třeba její dostatečná výše, která musí podle současné právní úpravy činit alespoň 30 % průměrné mzdy v národním hospodářství a výplata dávky musí být sjednána alespoň do okamžiku dosažení důchodového věku. **Tyto podmínky zajišťující dostatečný příjem však vyžadují relativně vysoký objem naspořených prostředků na účtu účastníka.**

Navrhuje se proto, aby tyto prostředky byly povinně zajištěny zaměstnavatelem, u něhož zaměstnanec náročnou profesi vykonává. Alternativně je možné, aby povinnost hradit příspěvky na účet zaměstnance byla rozdělena mezi samotného zaměstnance, zaměstnavatele a stát. Výše příspěvku zaměstnanci v náročné profesi se doporučuje stanovit procentem z jeho měsíční mzdy, resp. z vyměřovacího základu pro pojistné na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (dále jen „vyměřovací základ pro pojistné“) tak, aby následná dávka měla co největší vazbu na příjem dosahovaný

při výkonu náročné profese. Konkrétní výše potřebného příspěvku vyžaduje důkladnější analýzu a závisí na konkrétních parametrech řešení, které jdou nad rámec tohoto textu.

3.2.2 Určení náročných profesí

Pro potřeby určení náročné profese se navrhuje využít existující klasifikace kategorizace prací podle zdravotního rizika podle zákona o ochraně veřejného zdraví (zákon č. 258/2000 Sb., zejména § 37–40 zákona), kterou zaštiťuje ministerstvo zdravotnictví. V rámci této kategorizace jsou konkrétní zaměstnání (na úrovni pracovních pozic) sledována z hlediska expozice vůči 13 rizikovým a zdraví ohrožujícím faktorům:

- prach,
- chemické škodliviny,
- hluk,
- vibrace,
- neionizující záření a elektromagnetické pole,
- fyzická zátěž,
- pracovní poloha,
- zátěž teplem,
- zátěž chladem,
- psychická zátěž,
- zraková zátěž,
- biologické činitele a
- práce ve zvýšeném tlaku vzduchu.

Pro každý ohrožující faktor pak stanoví vyhláška č. 432/2003 Sb. limitní hodnoty určující, jak jsou na základě měření expozice zaměstnání v konkrétních firemních provozech zařazena do rizikových kategorií ve stupních 1–4:

Kategorie	Popis charakteru vykonávaných činností
1	práce, při nichž podle současného poznání není pravděpodobný nepříznivý vliv na zdraví
2	práce, při nichž podle současné úrovně poznání lze očekávat jejich nepříznivý vliv na zdraví jen výjimečně , zejména u vnímavých jedinců, tedy práce, při nichž nejsou překračovány hygienické limity faktorů stanovené jinými právními předpisy, a práce naplňující další kritéria pro jejich zařazení do kategorie druhé podle vyhlášky ³

³ Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických

2R	do kategorie druhé rizikové (2R) se zařazují práce, které podle kritérií uvedených ve vyhlášce náleží do kategorie druhé, avšak některé okolnosti, např. výsledky měření relevantních faktorů vedou k opatrnosti při hodnocení rizika , neboť např. dosahují hraničních hodnot. Práce do kategorie 2R zařazuje orgán ochrany veřejného zdraví po projednání se zaměstnavatelem
3	práce, při nichž jsou překračovány hygienické limity , a práce naplňující další kritéria pro zařazení práce do kategorie třetí vyhlášky, přičemž expozice fyzických osob, které práce vykonávají, není spolehlivě snížena technickými opatřeními pod úroveň těchto limitů , a pro zajištění ochrany zdraví osob je proto nezbytné využívat osobní ochranné pracovní prostředky, organizační a jiná ochranná opatření, a dále práce, při nichž se vyskytují opakovaně nemoci z povolání nebo statisticky významně častěji nemoci, jež lze pokládat podle současné úrovně poznání za nemoci související s prací
4	práce, při nichž je vysoké riziko ohrožení zdraví, které nelze zcela vyloučit ani při používání dostupných a použitelných ochranných opatření

Práce do kategorií 2R, 3 a 4 zařazuje orgán ochrany veřejného zdraví po projednání se zaměstnavatelem. Mezi typické provozy s pracemi spadajícími do kategorie 3 patří provozy hutnické, velké chemické podniky, strojírenské podniky s provozy s vysokou úrovní hluku, stavební práce s vysokou prašností apod.

Na základě údajů Ministerstva zdravotnictví je v současné době jako rizikových (tj. kategorie 2R, 3 a 4) označeno cca 70 tisíc prací a pracuje v nich cca 730 tis. zaměstnanců.

Na základě výše uvedených definic zařazení prací do jednotlivých kategorií rizika se **pro potřeby řešení finančního zajištění zaměstnanců pracujících v náročných profesích při ukončení jejich pracovní aktivity před dosažením důchodového věku navrhuje považovat za náročné profese ty, které jsou zařazeny v kategoriích 3 a 4, kde je zvýšené či vysoké riziko ohrožení zdraví. V těchto kategoriích je aktuálně cca 63 tisíc prací a cca 650 tisíc zaměstnanců.**

3.2.3 Financování

Jak již bylo uvedeno výše, navrhuje se řešit financování předdůchodových příjmů u osob v náročných profesích zvláštním příspěvkem zaměstnavatele na doplňkové penzijní spoření

---

expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli, ve znění vyhl. č. 170/2013 Sb. Celý text vyhlášky je v příloze.

procentem z vyměřovacího základu pro pojistné zaměstnance. Hlavní výhodou tohoto řešení spočívá v tom, že respektuje příčinu náročnosti dané profese a současně přirozeně sladuje délku expozice v náročné profesi a míru této náročnosti. Osoby vykonávající náročnou profesi déle budou mít naspořeno více prostředků a budou tedy moci předdůchodu využít dříve, resp. jejich měsíční dávka bude vyšší.

a) Pouze z příspěvku zaměstnavatele

Doporučuje se stanovit povinnost zaměstnavatele zaměstnávajícího zaměstnance v náročné profesi odvádět příspěvky ve stanovené výši (např. 3 – 4 % vyměřovacího základu zaměstnance v náročné profesi) do doplňkového penzijního spoření. Jako vhodné se jeví diferencovat takový příspěvek podle toho, zda jde o kategorii rizika 3 nebo 4, a to stanovením nižších příspěvků zaměstnavatele pro kategorii 3 a vyšších pro kategorii 4. V závislosti na výši povinného příspěvku lze zvážit i možnost postupného náběhu v průběhu několika let.⁴

b) Z příspěvku zaměstnavatele, státu a případně i zaměstnance

Alternativně je možné, u všech nebo v některých náročných profesích, doplnit povinný příspěvek zaměstnavatele za účelem vytvoření větších úspor příspěvkem státu a případně i dodatečným povinným příspěvkem zaměstnance.

c) Použití prostředků

Zvláštní příspěvek zaměstnavatele pro osoby v náročných profesích se, včetně k němu náležejícího případného příspěvku státu či samotného zaměstnance (dále jen zvláštní příspěvek), doporučuje oddělit od ostatních příspěvků účastníka, jeho zaměstnavatele a státu. **Zvláštní příspěvek bude určen primárně na financování tzv. předdůchodu a až v případě jeho nevyužití na financování jiných forem čerpání v podobě dodatečného příjmu k důchodu, tj. tyto příspěvky nebude možné čerpat (ani jinak vybrat) dříve než 5 let před dosažením důchodového věku ve formě tzv. předdůchodu.**⁵ V této souvislosti bude třeba dobře nastavit výši příspěvku zaměstnavatele tak, aby výše takto získaných prostředků stačila na pokrytí tzv. předdůchodu.

3.2.4 Povinnost/dobrovolnost účasti v doplňkovém penzijním spoření zaměstnance vykonávajícího náročnou profesi

---

⁴ Obdobně jako ve Velké Británii v letech 2012–2016 u univerzálního zaměstnavatelského systému.

⁵ U současných smluv může účastník veškeré příspěvky (své i zaměstnavatele) a výnosy čerpat kdykoliv po uplynutí dvou let formou tzv. odbytného.

Zásadní otázkou, kterou je zapotřebí v souvislosti se zajištěním předdůchodových příjmů osob v náročných profesích vyřešit, je jakým způsobem zajistit jejich účast v systému doplňkového penzijního spoření tak, aby mohly využít zvláštního příspěvku a následně čerpat tzv. předdůchod.

V této otázce jsou možné, v zásadě, dva přístupy:

a) Ponechání dobrovolného sjednání smlouvy

První přístup ponechává občanům maximální volnost a je v souladu se základními principy doplňkového penzijního spoření, tj. projevení vůle účastníka uzavřít smlouvu u jím vybrané penzijní společnosti. Tím **předpokládá, že u osob v náročných profesích budou finanční pobídky k uzavření smlouvy o doplňkovém penzijním spoření (standardní státní podpora, běžný příspěvek zaměstnavatele, zvláštní příspěvek, daňová podpora) dostatečné k tomu, aby si tito zaměstnanci smlouvy sami uzavřeli.** V případě, že by i přes výše uvedené smlouvu neuzavřeli, potom by ztráceli možnost využít zvláštního příspěvku.

b) Automatické vytvoření účtu pro osoby v náročných profesích, pokud smlouvu nemají

Druhá varianta zajistí 100% pokrytí osob v náročných profesích. Je složitější na implementaci, protože bude potřeba vytvořit pravidla a procesy, podle kterých budou vznikat smlouvy zaměstnancům v náročných profesích, kteří smlouvu o doplňkovém penzijním spoření sami neuzavřou. Další administrativní náročnost vyplývá i z potřeby sledovat, zda všechny osoby v uvedených kategoriích smlouvu mají také uzavřenu.

Předseda Pracovního týmu č. 1 Odborné komise pro důchodovou reformu zpracoval vlastní **Návrh na přechodné vytvoření podmínek pro dřívější odchod do důchodu zaměstnanců vykonávajících náročná povolání v průběžně financovaném důchodovém pojištění,** který nebyl Odbornou komisí projednán:

Vláda na svém jednání dne 31. srpna 2016 „pověřila ministryni práce a sociálních věcí Michaelu Marksovou a místopředsedu vlády a ministra financí Andreje Babiše navrhnout do konce září podobu důchodového zvýhodnění pro pracovníky náročných povolání“. Toto řešení by mělo být financováno z prostředků zaměstnavatelů, kteří uvedené zaměstnance zaměstnávají a mělo by být hledáno především v úpravě podmínek soukromého doplňkového penzijního spoření (III. pilíř).

Zaměstnanci i zaměstnavatelé vnímají potřebu zavedení dřívějšího odchodu do důchodu pro uvedené zaměstnance v takové potřebě, aby ji bylo možné využívat v krátké době při realizaci organizačních změn. Proto logicky očekávají, že řešení, které zajistí možnost dřívějšího odchodu pro zaměstnance vykonávající namáhavé, popř. rizikové práce, bude hledáno (a nalezeno) především v I. pilíři, protože potřeba předčasných odchodů

do starobního důchodu se týká zaměstnanců, kteří by měli odejít do důchodu již dnes a v dalších letech.

Po přechodnou dobu (15, popř. 20 let), než by byly vytvořeny podmínky pro využití předdůchodů z doplňkového penzijního spoření k zabezpečení důchodového příjmu pro zaměstnance zařazené v kategorii rizika č. 3 a 4, je zapotřebí zajistit srovnatelné důchodové právo uvedeným zaměstnancům v důchodovém pojištění podle následujících zásad:

1. Umožnit dřívější odchod do důchodu nejvýše o 5 let před dosažením zákonem stanoveného věku pro odchod do starobního důchodu bez snížení výše důchodu zaměstnancům vykonávajícím práce zařazené v kategorii rizika č. 3 a 4 po dlouhou dobu (nejméně 10 let v období do roku 2020, nejméně 15 let v období do roku 2025 a nejméně 15 let v období do roku 2030).
2. Uvedené opatření zavést na dobu 15 (20 let) od dne účinnosti příslušné právní úpravy.
3. Zvýšit pojistné zaměstnavatele na sociální pojištění za zaměstnance zařazené v kategorii rizika č. 3 a 4 ve výši stanovené zákonem (např. o 2, 3, popř. 4 % vyměřovacího základu pro účely důchodového pojištění), které by sloužily k financování nákladů spojených s dřívějším odchodem zaměstnance do starobního důchodu (uvedené parametry lze modifikovat na základě variantně nastavených podmínek práva na předčasný odchod do důchodu).

Odůvodnění:

Soukromý důchodový systém založený na příspěvkově definovaných dávkách, jakým je český III. pilíř v jeho obou dále uvedených podobách, umožňuje zajistit dřívější odchody do důchodu reálně pouze za předpokladu, že dotčený zaměstnanec je již po řadu let jeho účastníkem (systém je dobrovolný), že mu zaměstnavatel po řadu let poskytoval pro tyto účely příspěvek ve větší výši (i zde je vše dobrovolné pro zaměstnavatele), a že zaměstnanec nevybere všechny (převážně své) úspory jednorázově a bude je ochoten použít na financování tzv. předdůchodu, který byl zaveden v souvislosti s tzv. Drábkovou důchodovou reformou před několika lety, a jehož cílem je vyhnout se tvrdé pojistné matematické sankci (výraznému snížení výše důchodu) při předčasném odchodu do starobního důchodu z průběžného důchodového pojištění.

Právě zde je nejožehavější bod řešení, pokud by předčasný odchod do starobního důchodu mělo být zabezpečen výlučně prostřednictvím třetího pilíře. Jeho ústřední myšlenkou je, že si předčasný odchod do důchodu zaplatí dotčený zaměstnanec sám na úkor svého doplňkového důchodového příjmu, který mu měl podle svého původního poslání zvýšit („nadlepšovat“) jeho starobní důchod z průběžného důchodového pojištění, jehož výše pro budoucí generace bude zvolna klesat.

Z diskuse probíhající v rámci Pracovního týmu č. 1 Odborné komise pro důchodovou reformu, který se zabývá náměty na rozvoj III. pilíře, který představují v současné době dvě součásti, a to v transformovaném fondu „zakonzervované“ penzijní připojištění se státním příspěvkem a nové doplňkové penzijní spoření, vyplývá, že řešení požadované vládou bude nutno hledat v kombinaci opatření (změn) provedených jak v prvním, tak ve třetím pilíři.

Vláda již nemá k dispozici systém posuzování požadavků na zařazení zaměstnání do preferovaných pracovních kategorií, který existoval do konce roku 1993 a byl založen na soustavě resortních expertních skupin posuzujících jednotlivé žádosti, řízených z úrovně federálního ministerstva práce a sociálních věcí, který umožňoval porovnávat zevrubně a srovnatelně pracovní podmínky a zdravotní dopady jednotlivých profesí. Nebylo by proto snadné získávat rychle relevantní odborné informace, které by umožňovaly jednotlivé požadavky vyhodnocovat v souvislostech, které by vyloučily zásadně chybné závěry.

V současném právním systému České republiky existuje pouze jediné právně zakotvené kritérium, které odráží působení faktorů, na jejichž základě byly v minulosti přiznávány i preferované pracovní kategorie. Tímto kritériem je zařazování prací do čtyř kategorií rizik pro účely bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Probíhající diskuze ukazují, že toto kritérium sledovanému cíli vyhovuje.

V nejrizikovějších kategoriích (3. a 4.) jsou zařazeni zaměstnanci, kteří skutečně vykonávají práce, u nichž lze předpokládat (relevantní studie pro všechny tyto práce

neexistují) kratší věk dožití. Výhodou rovněž je, že toto zařazení jednotlivých prací již je u všech zaměstnavatelů provedeno, a že případná kontrolní činnost by se mohla zaměřit pouze na změny provedené po účinnosti zákonné úpravy, která by zavedla využití uvedeného kritéria pro důchodové účely.

Proto je logickým námětem využít kritérium zařazování prací do čtyř kategorií rizik pro účely bezpečnosti a ochrany zdraví při práci k určení okruhu zaměstnanců s dřívějším odchodem do důchodu zaměstnanců vykonávajících namáhavá a riziková zaměstnání. Protože zařazení je povinen zaměstnavatel již dnes provést, bylo by tak již ke dni účinnosti příslušné právní úpravy zřejmé, na koho se tato úprava vztahuje.

Výhodou navrženého řešení je poměrně malá náročnost z pohledu systémových změn, legislativních prací i administrativních nákladů. Finanční dopady lze odhadnout při stanovení konkrétních parametrů navrhovaného řešení.